

Ferdynand Pasternak

"Periodica de re morali canonica liturica", vol. 61, 1972, fasc. 2-4:
[recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 17/3-4, 361-366

1974

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PERIODICA DE RE MORALI CANONICA LITURGICA

Romae, Pontificia Universitas Gregoriana, vol. 61 (1972) fasc. 2—4.

Ponieważ omówienie artykułów zawartych w vol. 61 (1972) fasc. I ukazało się w numerze 1—2 (1973) „Prawa Kanonicznego” — w numerze niniejszym omówione zostaną 3 dalsze zeszyty tego tomu (zeszyty 2—3 stanowią jeden tom), które ukazały się do chwili oddawania tego numeru do druku.

vol. 61 (1972) fasc. 2—3

Zestaw artykułów tego tomu otwiera przemówienie papieża Pawła VI wygłoszone dn. 13. XII. 1971 r. do profesorów i uczestników Kursu kanonicznej odnowy sądów i trybunałów kościelnych, który w tym czasie odbywał się w Rzymie pod auspicjami Uniwersytetu Gregoriańskiego.

W przemówieniu tym podkreślił Papież potrzebę solidnych studiów i wysiłków, aby umiejętnie dokonać dostosowania prawa kościelnego do uchwał soboru Watykańskiego II, która to praca, zainicjowana już przez Stolicę św., wymaga jeszcze wiele szczegółowych studiów. Kwestie szczególne, których odnową zajmował się także Kurs, dotyczą — zdaniem Papieża — bardzo aktualnych dziś zagadnień: istoty małżeństwa, jego kanonicznej formy, kwestii dopełnienia małżeństwa itp.

Należy wniknąć głębiej — powiedział Papież — w sam węzeł małżeński, w świetle doktryny Nowego Testamentu, Ojców Kościoła oraz Urzędu Nauczycielskiego Kościoła, nie pomijając decyzji św. Roty Rzymskiej, a także argumentów, których dostarcza dziś medycyna a które dotyczyć mogą małżeństwa.

Głównym zadaniem Kursu było — zdaniem Papieża — szukanie sposobów i reguł, które należy zachować (modi) przy orzekaniu nieważności małżeństwa, mając na uwadze Litt. Ap. *Causas matrimoniales*.

Oprócz problematyki związanej z instytucją małżeństwa chrześcijańskiego — w przemówieniu swoim dotknął także Papież zagadnienia dokładniejszego sprecyzowania praw osobowych wiernych w Kościele. Nadmienił tu Papież, iż już sobór Watykański II postulował, aby zebrać razem prawa osobowe wiernych. Realizacja tego postulatu zapoczątkowana została w Sekcji Drugiej Trybunału Sygnatury Ap. (w oparciu o Konst.

Regimini Ecclesiae Universae), powołanej do rozstrzygnięcia sporów związanych z właściwym administrowaniem władzy kościelnej. Wymaga ona jednak dalszych studiów i dokładniejszych precyzji. Mając jednak przed oczami zapoczątkowaną odnowę prawa kościelnego — apelował do uczestników Papież, — nie można zapominać o tym, że prawo to powinno także uwzględniać i równocześnie realizować cele pastoralne, prowadząc wiernych do życia nadprzyrodzonego. Tak ujęte i skodyfikowane prawo kościelne nie będzie oderwane od życia i nie będzie się sprzeciwiało wolności osoby ludzkiej, lecz przeciwnie — będzie służyło wiernym jako podpora do wypełnienia ich powołania.

Zwracając się bezpośrednio do uczestników Kursu — podkreślił Papież, iż ich zetknięcie się z Rzymem i ze Stolicą św. powinno w nich umocnić poczucie jedności Kościoła, a wiadomości zdobyte przez nich na Kursie, powinny usprawnić ich pracę na powierzonych im stanowiskach w służbie Kościoła.

Dalszą zawartość tego podwójnego zeszytu stanowią następujące artykuły i rozprawy poszczególnych autorów, których tematykę sygnalizujemy w niniejszym skrótowym przeglądzie.

Pierre A d n é s S.J.: *De indissolubilitate matrimonii apud Patres: opiniones recentiores et observationes* (ss. 195—223).

Jak sam tytuł wskazuje — w artykule niniejszym zajmuje się autor kwestią nierozzerwalności małżeństwa w doktrynie Ojców Kościoła, uwzględniając ich opinie w tym przedmiocie i spostrzeżenia. Autor wychodzi z założenia, iż doktryna Ojców Kościoła może wnieść wiele istotnych racji do współczesnego rozpatrywania zagadnienia — czy Kościół posiada władzę rozwiązywania lub tylko deklarowania o rozwiązaniu małżeństwa niedopełnionego — zwłaszcza w porównaniu doktryny Ojców z późniejszymi praktykami Kościołów Wschodnich. Nie brak bowiem, także wśród teologów, zwolenników opinii, jakoby doktryna niektórych Ojców przyjmowała „rozwód” zawarty implícite w pozwoleniu na ponowne małżeństwo — przynajmniej w wypadku cudzołóstwa jednej ze stron. Opinia ta — zdaniem autora — nie ma dostatecznego uzasadnienia w doktrynie Ojców, i temu właśnie zagadnieniu całą swoją dyseratację poświęca, dołączając obserwacje i spostrzeżenia, które mogą tę zawiłą kwestię wyjaśnić i rozwiązać.

Autor rozpatruje najpierw poglądy współczesnych teologów na tę kwestię (także po soborze Watykańskim II) — i to tak zwolenników rozwiązywalności małżeństwa jak i jej przeciwników, a następnie nasświetla to zagadnienie własnymi spostrzeżeniami i obserwacjami, w oparciu o doktrynę Ojców.

Salvatore Garofalo: *De vinculo matrimonii in Novo Testamento* (ss. 225—250).

Artykuł ten stanowi wykład wygłoszony przez autora na Kursie „od-

nowy kanonicznej”, któremu to kursowi i jego tematyce w głównej mierze zeszyt ten jest poświęcony. Autor zastrzega się, że nie rozpatruje całokształtu doktryny nowotestamentalnej dotyczącej małżeństwa, ale tylko zajmuje się „węzłem” małżeńskim („de vinculo”) stosując przy tym metodę egzegetyczną, która może właściwie naświetlić to zagadnienie — zwłaszcza tym, którzy patrzą na małżeństwo w aspektach pastoralnych. Szczegółowej analizie poddaje autor teksty św. Pawła (I Cor. 7, 10—11), św. Łukasza (16, 18), św. Mateusza (5, 32; 19, 1—9), św. Marka (10, 1—12) i wyciąga wnioski, iż w tekstach tych znajduje potwierdzenie nauka Chrystusa o nierozzerwalności małżeństwa, głoszona wiernie przez Kościół.

Ignacio Gordon SJ.: *De iustitia administrativa ecclesiastica tum transacto tempore tum hodierno* (ss. 251—378).

Ta obszerna rozprawa jest kontynuacją rozważań autora na ten temat, publikowanych już w *Periodica* (57/1968/602—652), których zakończenie zapowiada on w następujących numerach.

W rozprawie niniejszej poświęca autor szczególną uwagę kompetencji kościelnych trybunałów administracyjnych. Całość swoich rozważań na ten temat dzieli na dwie części: w 1-szej omawia kościelną władzę administracyjną od wieku XII aż do roku 1967, w drugiej zaś — to samo zagadnienie w czasach współczesnych. We wstępie porusza takie sprawy jak: pojęcie władzy administracyjnej stojącej na straży realizacji sprawiedliwości w Kościele, systematyka tej władzy oraz jej ewolucja, wreszcie metoda jej naukowego opracowania. W zakończeniu zaś wyciąga wnioski, że już przynajmniej od wieku XII stwierdzić można, iż Kościół troszczył się skutecznie o zabezpieczenie praw osobowych wiernych, w ich konflikcie z przełożoną władzą administracyjną. Świadczą o tym: apelacje pozasądowe, prawo rekursu od decyzji administracyjnych niższych instancji itp.

Francis Harman: *Certitudo moralis praesupposita in normis processualibus Tribunalibus Statuum Foederatorum Americae necnon Australiae concessis* (ss. 379—393).

Jest to referat wygłoszony przez autora na Zgromadzeniu Prawników kościelnych w Australii, w maju 1971 r. Dotyczy dyskutowanej przez autorów i różnie ujmowanej przez niektóre projekty Episkopatów (Ameryki, Kanady, Anglii) kwestii pewności moralnej (kan. 1014 K.P.K.) przy wyrokach orzekających nieważność małżeństwa. W artykule tym rozpatruje autor to zagadnienie w oparciu o reskrypt „Consilii pro Publicis Ecclesiae Negotiis” z dn. 28. IV. 1970 r., udzielonych Konferencji Biskupów Stanów Zjednoczonych Ameryki (na 3 lata ad experimentum) — a następnie udzielonych także w identycznej formie dn. 31. VIII. 1970 r. Konferencji Biskupów Australii.

Charles Lefebvre: *De Motu Proprio „Causas matrimoniales” animadversiones quaedam* (ss. 395—422).

W artykule tym przedstawia autor swoje spostrzeżenia i uwagi na marginesie m. pr. *Causas matrimoniales*. Rozpatruje następujące kwestie szczegółowe: ewolucja procesu małżeńskiego (wysuwa konkretne propozycje zmian), racje uzasadniające wydanie nowego prawa w tej dziedzinie, kompetencja sądu z tytułu zamieszkania stron (kan. 1964), właściwość sądu do przyjmowania dowodów, możliwość przeniesienia sprawy do innego sądu, apelacja obrońcy węzła, wreszcie omawia autor nową regułę tego motu proprio, dotyczącą możliwości ustanowienia nowego, wyższego trybunału sędziowskiego dla rozpatrzenia kontrargumentów stron oraz ewentualnego potwierdzenia wyroku 1-szej instancji lub też przekazania sprawy drugiej instancji, co — zdaniem autora — powinno skrócić znacznie procedurę sądową w sprawach małżeńskich.

Mario Marchessi: *Consilium presbyterale: quomodo definitur?* (ss. 423—429).

Jest to krótka synteza wykładu autora na temat: założenia (instytucji kanonicznej), rozwoju i krytycznej oceny w świetle istniejących przepisów oraz praktyki — eksperymentalnej Rady Kapłańskiej powołanej do życia w Lombardii. Autor analizuje elementy definicji tej Rady w ujęciu poszczególnych diecezji regionu kościelnego Lombardii a następnie ukazuje ich wspólne i zarazem istotne założenia i zadania.

Mario Paquette: *De duplici Consilii Presbyterii conceptu* (ss. 431—437).

Również diecezjalnych Rad Kapłańskich dotyczy powyższy artykuł w/w autora. Rozpatruje on w nim dwojaki pojęcie Rad Kapłańskich (definicje) stosowane w prowincji kościelnej Quebec w Kanadzie (jest to skrót rozprawy doktorskiej), dla których podstawą różnicy jest odmienne znaczenie słowa „presbyterium” — także w odnośnych dokumentach soborowych. W oparciu o analizę natury i celów Rad Kapłańskich — autor wyciąga wnioski praktyczne, ukazujące właściwe rozumienie charakteru i roli tych Rad.

José M. Pinto: *De matrimonii nullitate ob psychicam incapacitatem fidei coniugalem servandam* (ss. 439—445).

W artykule niniejszym — autor, w oparciu o kan. 1081 § 2 i 1082 § 1 oraz w oparciu o doktrynę kanonistyczną a także odnośne wyroki Roty Rzymskiej, rozpatruje zagadnienie nieważności małżeństwa, w którym już w chwili jego zawierania — jedna ze stron była w sposób trwały (stan psychopatyczny) w niemożności dochowania wierności małżeńskiej. Autor omawia różne przyczyny i objawy tego schorzenia, które identyfikuje z określonym schorzeniem psychicznym.

Olis Robleda SJ.: *De iure matrimoniali responsiones* (ss. 447—485).

W oparciu o istotne elementy małżeństwa w prawie rzymskim a także w prawie kanonicznym — autor rozpatruje w tym artykule, jako uzupełnienie i głos w dyskusji nad rozprawami różnych autorów piszących

na te tematy, następujące zagadnienia z prawa rzymskiego i kościelnego prawa małżeńskiego: natura małżeństwa i rozwód, kontrakt małżeński i jego nierozzerwalność, zgoda stron — przyczyną małżeństwa, wreszcie — instytucja małżeństwa kościelnego. Referując i oceniając różne poglądy w tej materii — autor poddaje je ocenie krytycznej i wyciąga właściwe wnioski pod kątem należytego rozumienia instytucji małżeństwa chrześcijańskiego.

Francisco López Illana: *Jurisprudentia Rotalis de nullitate matrimonii ob vim et metum* (continuatio), (ss. 487—524).

Cały ten zeszyt kończy przegląd wyroków Roty Rzymskiej i ich uzasadnień, dotyczących nieważności małżeństwa z powodu przymusu i bojaźni, jako kontynuacja tego przeglądu, zapoczątkowanego w zeszycie 60 (1971 ss. 653—688 „Periodica”).

vol. 61 (1972) fasc. 4

Cały ten zeszyt poświęcony jest tematyce związanej z projektem prawa fundamentalnego i powstałą wokół niego dyskusją.

Jean Beyer SJ.: *De Legis Ecclesiae Fundamentalibus redactione, natura et crisi* (ss. 525—551).

Opublikowanie „textus emendatus” Prawa Fundamentalnego wywołało żywą dyskusję dotyczącą nie tylko lepszego jego sformułowania ale i samej jego natury. W oparciu o historyczny przegląd rozwoju prac kodyfikacyjnych aż do ukazania się tzw. „textus emendatus” — autor wysuwa trudności i wątpliwości własne oraz innych autorów co do samej nazwy tego prawa oraz niektórych jego istotnych sformułowań. W końcu zastanawia się nad tym, czy Kodeks Fundamentalny powinien być podstawą dla kodeksu szczegółowego, czy też jego ukoronowaniem — a więc na końcu prac kodyfikacyjnych promulgowanym Kodeksem.

Wilhelm Bertrams SJ.: *Communio, communitas et societas in Lege Fundamentalibus Ecclesiae* (ss. 553—604).

W artykule tym autor poświęca swoje rozważanie zagadnieniu, czy na oznaczenie „Kościoła” bardziej właściwym jest termin „communitas” czy też tradycyjny termin „societas”. Znaczenie prawne i ewolucję tych terminów rozważa najpierw autor w doktrynie przedsoborowego Kościoła a następnie w dokumentach soborowych — odpowiadając zarazem na pytanie: czy Kościół jest wspólnotą miłości czy raczej społecznością prawną. Jego zdaniem jest on jednym i drugim. W oparciu jednak o konstytucję soborową „Lumen gentium” — autor uważa, że Kościół jest „tajemnicą” — „sakramentem jedności i zbawienia ludzi”, czyli raczej „plena communio spiritualis”.

Rozważa także autor szczegółowo rolę i znaczenie w tym „communio” sakramentu chrztu, konsekracji biskupiej i święceń kapłańskich, czyniąc w końcu odniesienie do konkretnych sformułowań Prawa Fundamentalnego w tej kwestii.

Luis Vela Sánchez SJ.: *Christifidelium officia et iura fundamentalia descripta in Legis Fundamentalibus Schematis textu emendato* (ss. 605—623).

Jak sam tytuł wskazuje — autor omawia tu obowiązki i uprawnienia wiernych, zawarte w tzw. „tekście poprawionym” Prawa Fundamentalnego. Ponieważ projekt nie zawiera wszystkich praw i obowiązków — przeto autor, w oparciu o teksty patrystyczne i naukę kościelną, wysuwa własne propozycje w tym przedmiocie.

Carlos Corral SJ.: *De relatione inter Ecclesiam et Statum in Schemate Legis Ecclesiae Fundamentalibus* (ss. 625—645).

Poddając analizie część III Schematu Prawa Fundamentalnego — autor wykazuje jego braki, niecisłą terminologię, niewłaściwy układ systematyczny zagadnień i zgłasza własne propozycje w tym przedmiocie — w oparciu o bardziej przejrzysty i logiczny układ materiału. Proponuje podział: stosunek Kościoła do wspólnot religijnych, do narodowych wspólnot politycznych, wreszcie do wspólnoty międzynarodowej.

Julio Manzanarez: *De Schemate Legis Ecclesiae Fundamentalibus in Colloquio Hispano-Germanico adnotationes* (ss. 647—662).

W artykule tym omawia autor szczegółowo propozycje, jakie pod adresem projektu Prawa Fundamentalnego zgłosili prawnicy i teologowie hiszpańscy i niemieccy na wspólnym sympozjum, odbytym w dniach 20—23 stycznia 1970 r. w hiszpańskim Instytucie Prawa Kanonicznego w Salamance. Autor omawia najpierw skład osobowy oraz metodę pracy przyjętą na tym sympozjum — a następnie szczegółowo propozycje zgłaszane przez uczestników pod kątem możliwości, stosowności oraz podstawowych założeń i szczegółowych zagadnień tego prawa.

Meletius M. Wojnar O.S.B.M.: *Relatio de crisi Legis Fundamentalibus in Statibus Foederatis Americae Septemtrionalis* (ss. 663—670).

W krótkim przeglądzie — autor zbiera uwagi, które na temat prawa fundamentalnego wypowiedzieli w dyskusji nad jego projektem prawnicy i teologowie amerykańscy w 1971 roku — a które w obszerniejszej formie publikował już autor W: *The American Ecclesiastical Review*, 165 (1971) 2—7. Uwagi dotyczą zawartości projektu, metody oraz zawierają propozycje zgłoszonych przez uczestników poprawek.

Na końcu tego numeru (ss. 671—695) kontynuowana jest publikacja niektórych decyzji Najwyższego Trybunału Sygnatury Ap. wraz z ich prawnym uzasadnieniem (*Jurisprudentia Supremi Tribunalis Signaturae Apostolicae*) zapoczątkowana w numerze 60 (1971) ss. 119—189 „*Periodica*”.

Zeszyt kończy indeks autorów oraz artykułów i dokumentów opublikowanych w całym roczniku 61 (1972) „*Periodica*”.

O. F. Pasternak